

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 1 luvun muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan pakkokeinolaissa säädetyn pidätysajan lyhentämistä. Tuomioistuimen olisi otettava pidätettyä koskeva vangitsemisvaatimus käsiteltäväksi viipymättä ja aina viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta. Pidätettyä koskeva vangitsemisvaatimus olisi tehtävä tuomioistuimelle viipymättä ja aina viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello kahtatoista.

Esityksessä ehdotetaan myös, että rikoksesta epäilty voitaisiin pidättää ja lyhyeksi ajaksi vangita, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos pidättämiseen ja vangitsemiseen on muutoin lain 1 luvun 3 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset ja pidättäminen tai vangitseminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää.

Ehdotettu lainmuutos tekee mahdolliseksi poistaa Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9 artiklan 3 kappaleeseen tehty varauksen. Muutoksen jälkeen Suomen lainsäädäntö on pidätysajan osalta sopusoinnussa myös Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen rikosprosessuaalista vapaudenriistoa koskevan määräyksen kanssa.

Tässä yhteydessä ehdotetaan lisäksi syytteen käsittelypäivän määrittämistä koskevaa pakkokeinolain säännöstä muutettavaksi siten, että tuomioistuin voisi eräissä tapauksissa siirtää käsittelypäivää enintään kahdella viikolla kerrallaan alunperin määrätystä käsittelypäivästä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	7. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset	9
1. Nykyinen lainsäädäntö	3	7.1. Tuomioistuimet	9
2. Ihmisoikeussopimusten määräykset rikossuunnitelman vapaudenriiston kestosta	3	7.2. Poliisi	9
2.1. Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus	3	7.3. Syyttäjälaitos	10
2.2. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus	4	8. Muita esitykseen liittyviä seikkoja	10
3. Lainsäädäntö muissa pohjoismaissa	5	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	10
4. Muutosehdotukset	5	1. Lakiehdotuksen perustelut	10
4.1. Pidätysaika	5	2. Tarkemmat määräykset	15
4.2. Pidättämisen ja vangitsemisen edellytykset	6	3. Voimaantulo	15
4.3. Syytteen käsittelypäivän siirtäminen	7	LAKITEKSTI	16
5. Eräät muut ihmisoikeussopimusten vapaudenriistoon liittyvät määräykset	9	Laki pakkokeinolain 1 luvun muuttamisesta	16
6. Esityksen valmistelu	9	LIITE	19
		Rinnakkaisteksti	19
		Laki pakkokeinolain 1 luvun muuttamisesta	19

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen lainsäädäntö

Uuteen esitutkintalainsäädäntöön sisältyvään, vuoden 1989 alusta voimaan tulleeseen pakkokeinolakiin (450/87) on koottu keskeiset säännökset vapauteen kohdistuvista rikosprosessuaalisista pakkokeinoista. Pakkokeinolailla siirrettiin vangitsemisesta päättäminen myös esitutkintavaiheessa yksinomaan tuomioistuimille. Pakkokeinolailla lyhennettiin pidätysaikoja huomattavasti. Aikaisempien säännösten mukaan epäilty saattoi olla hallinnollisen viranomaisen päätöksen nojalla vapautensa menettäneenä useita viikkoja ennen tuomioistuintäytä.

Pidättämisellä rikoksesta epäillyltä riistetään vapaus pitämällä häntä säilössä pakenemisen, tutkinnan vaikeuttamisen tai rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi. Pidättäminen päättyy vapauttamiseen tai vangitsemiseen. Pidätysajalla tarkoitetaan tässä esityksessä aikaa, joka kuluu epäillyn kiinniottamisesta siihen, kun hänet joko vapautetaan tai kun hänen vangitsemistaan koskeva asia otetaan käsiteltäväksi tuomioistuimessa.

Pakkokeinolain 1 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan pidätetty on päästettävä vapaaksi heti, kun edellytyksiä pidättämiseen ei enää ole ja, jollei häntä vaadita vangittavaksi, viimeistään vangitsemisvaatimuksen tekemistä varten säädetyn ajan kuluttua. Pidätetyn vangitsemista koskeva vaatimus on lain 1 luvun 13 §:n mukaan tehtävä tuomioistuimelle viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä. Jos vangitsemisasiain käsittelemiseen tarvitaan lisäselvitystä ja epäillyn säilössä pitäminen sen hankkimisen aikana on erittäin tärkeää, vaatimus saadaan tehdä vielä seitsemäntenä päivänä kiinniottamispäivästä. Jos pidätetty kuljetetaan kiinniottamispaikkakunnalta toiselle paikkakunnalle esitutkintaa varten, saadaan vaatimus esittää kahta päivää myöhemmin.

Pidätettyä koskeva vangitsemisvaatimus on pakkokeinolain 1 luvun 14 §:n mukaan otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viimeistään toisena päivänä vaatimuksen tekemisestä.

Edellä selostettujen määräaikojen laskemiseen sovelletaan säädettyjen määräaikain laske- misesta annettua lakia (150/30, jäljempänä määräaikalaki). Jos määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä tai muu päivä, jona virastoissa ei työskennellä, vangitsemisvaatimus saadaan tehdä ja asia käsitellä seuraavana arkipäivänä. Vapaudenmenetyksen kokonaispituus voi siis määräytyä sen mukaan, minä viikonpäivänä epäilty on otettu kiinni. Pisimmillään epäilty voi joutua olemaan pidätettynä 13 vuorokautta ennen kuin hänen vangitsemistaan koskeva vaatimus käsitellään tuomioistuimessa. Käytännössä ei ole harvinaista, että epäilty joutuu olemaan pidätettynä viidestä kahdeksaan päivää ennen vangitsemisvaatimuksen käsitelyä tuomioistuimessa.

Tuomioistuimen on pakkokeinolain 1 luvun 21 §:n mukaan määrättävä syytteen käsitelypäivä. Käsitelypäivää ei saa määrätä myöhemmäksi kuin on välttämätöntä esitutkinnan päättämiseksi ja syytteen valmistelemiseksi. Käsitelypäivää ei kuitenkaan saa määrätä neljää viikkoa myöhemmäksi siitä, kun tuomioistuin on määrännyt läsnä olevan epäillyn vangituksi tai saanut ilmoituksen epäillyn vangitsemisesta muussa tuomioistuimessa tai vangitsemismääräyksen täytäntöönpanosta, kun epäilty ei ole ollut läsnä vangitsemisasiain käsiteltäessä. Jos syytettyä ei esitetä sen käsitelyä varten määrättynä päivänä, tuomioistuimen on 1 luvun 24 §:n mukaan määrättävä vangittu päästettäväksi vapaaksi.

2. Ihmisoikeussopimusten määräykset rikosprosessuaalisen vapaudenriiston kestosta

2.1. Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus

Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen vuonna 1966 hyväksymä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus tuli

Suomen osalta voimaan 23 päivänä maaliskuuta 1976 (SopS 7—8/76). Yleissopimuksen 9 artiklan 3 kappale koskee rikosprosessuaalista vapaudenriistoa. Sen mukaan jokainen rikoksesta epäiltynä pidätetty tai vangittu on viipymättä saatettava tuomarin tai muun lain nojalla tuomiovaltaa käyttävän viranomaisen eteen ja hänellä on oikeus oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa tai oikeus tulla vapautetuksi. Sopimuksen ratifioidessaan Suomi teki varauman tältä osin sen vuoksi, ”että Suomen nykyisen lainsäädännön mukaan hallinnollinen viranomainen voi päättää pidättämisestä ja vangitsemisesta, jolloin asia tulee tuomioistuimen päätettäväksi vasta määrätyn ajan kulluttua” (kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen sekä siihen liittyvän valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta annettu asetus, 108/76).

Yleissopimuksen noudattamista valvova ihmisoikeuskomitea tutkitsee sopimusta tutkimalla yksityishenkilöiden sopimusvaltioita vastaan tekemiä ilmoituksia ja antamalla yleisiä huomautuksia. Komitea on käsitellyt 9 artiklan 3 kappaleen tulkintaa ennen muuta vuonna 1982 antamassaan yleisessä huomautuksessa (”General comment 8(16)”). Sen mukaan saataminen tuomioistuimen eteen viipymättä tarkoittaa, että pidätysajat eivät saa olla muutamaa päivää pidempiä. Ilmaisuihin ”muutama päivä” on jonkin verran tulkinnanvarainen, mutta selvänä on pidetty, että muutama päivä ei voi koskaan tarkoittaa viikkoa.

Pakkokeinolain tultua voimaan ei Suomessa hallinnollinen viranomainen voi enää päättää vangitsemisesta. Pakkokeinolain säätämisen yhteydessä oli epätietoisuutta siitä, mahdollistavatko lain pidätysaikaa koskevat säännökset mainitun varauman poistamisen. Käsiteltäessä hallituksen esitystä esitutkintaa ja pakkokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi (hall. es. 14/1985 vp.) lakivaliokunnassa asian tuntijat esittivät, etteivät pakkokeinolain pidätysaikoja koskevat säännökset riitä yleissopimuksen mainitun varauman poistamiseen (lakivaliokunnan mietintö 9/1986 vp.). Eduskunta edellytti sen vuoksi vastauksessaan mainittuun hallituksen esitykseen hallituksen ryhtyvän välittömästi toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi niin, että vapaudenriistoaikaa rikosasiain esitutkinnan ja oikeudenkäynnin yhteydessä edelleen lyhennetään erityisesti pidätysaikoja koskevien säännösten osalta, jollei uusi

lainsäädäntö mahdollista varauman poistamista.

2.2. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus

Ihmisoikeuksien turvaaminen on yksi Euroopan neuvoston toiminnan perustavoitteista. Tähän tavoitteeseen on ensisijaisesti pyritty Euroopan ihmisoikeussopimuksella, joka sisältää pääasiassa ihmis- ja kansalaisoikeuksia koskevia määräyksiä. Sopimus on tehty vuonna 1950. Suomi liittyi Euroopan neuvostoon 5 päivänä toukokuuta 1989 ja liittyessään allekirjoitti ihmisoikeussopimuksen.

Ihmisoikeussopimuksella on perustettu kansainvälinen järjestelmä valvomaan ihmisoikeuksien toteutumista. Valvontajärjestelmään kuuluu kaksi erityistä valvontaelintä, Euroopan ihmisoikeustoimikunta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. Sopimusvaltio voi tehdä valituksen toisen sopimusvaltion väitetyistä sopimusrikkomuksista. Myös yksityishenkilö voi tehdä valituksen itseään koskevasta sopimusrikkomuksesta turvauduttuaan ensin säännönmukaisiin muutoksenhakukeinoihin kotimaassaan. Valitukset käsitellään ensin ihmisoikeustoimikunnassa. Ihmisoikeustuomioistuimen käsiteltäväksi asia voi tulla vain ihmisoikeustoimikunnan tai kyseisen valtion vaatimuksesta. Ihmisoikeustuomioistuimen päätökset ovat lopullisia ja kyseessä olevaa valtiota sitovia. Jos asiaa ei viedä ihmisoikeustuomioistuimeen, se käsitellään ministerikomiteassa, joka on Euroopan neuvoston päättävä elin. Myös ministerikomitean päätökset ovat lopullisia ja sitovat sopimusvaltiota.

Ihmisoikeustoimikunnan toimivalta käsitellä yksilövalituksia samoin kuin ihmisoikeustuomioistuimen toimivalta edellyttävät, että sopimusvaltio antaa erillisen selvityksen toimivalan tunnustamisesta.

Ihmisoikeussopimuksen 5 artikla koskee henkilökohtaista vapautta. Siinä luetellaan tyhjentävästi sallitut vapaudenriiston perusteet. Artiklan 1 kappaleen c kohta käsittelee lähinnä rikosprosessuaalista pidättämistä ja vangitsemista, joihin voidaan turvautua henkilön toimittamiseksi tuomioistuimeen. Kohta mahdollistaa vapaudenriiston, jos on syytä epäillä henkilön syyllistyneen rikokseen. Kohtaa täydentää artiklan 3 kappale, jonka mukaan jokainen 1 kappaleen c kohdan nojalla pidätetty

tai kiinniotettu on viipymättä (promptly) saatettava tuomarin tai muun lain nojalla tuomiovaltaa käyttävän viranomaisen eteen.

Ihmisoikeussopimuksen valvontaelimet ovat ottaneet useissa ratkaisuisaan kantaa siihen, miten 5 artiklan 3 kappaleen määräystä on tulkittava. Tulkintakäytännön mukaan pidätysaika lasketaan vapaudenriiston alkamisesta siihen, kun asia otetaan tuomioistuimessa käsiteltäväksi. Ratkaisuisa on katsottu kuusi tai seitsemän päivää kestäneiden pidätysaikojen rikkoneen yleissopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen määräystä. Poikkeuksellisesti on hyväksytty viisi päivää kestänyt vapaudenriisto tapauksessa, jossa epäillyn sairaus viivästytti tuomioistuinkäsittelyä. Normaaliolosuhteissa on neljä päivää ennen tuomioistuinkäsittelyä kestänyt vapaudenriisto katsottu määräyksen mukaiseksi. Tämänhetkisen käytännön mukaan tuota neljän päivän aikaa voidaan pitää sallittuna pisimpänä pidätysaikana muissa kuin poikkeuksellisissa olosuhteissa.

3. Lainsäädäntö muissa pohjoismaissa

Ruotsin lainsäädännön mukaan rikoksesta epäilty voi joutua olemaan pidätettynä korkeintaan neljä vuorokautta ennen kuin hänen vangitsemistaan koskeva vaatimus otetaan tuomioistuimessa käsiteltäväksi. Enimmäispidätysaika lyhennettiin 12 päivänä huhtikuuta 1988 voimaan tulleella lailla neljäksi vuorokaudeksi sen vuoksi, että aikaisempi, pidempi pidätysaika oli ristiriidassa Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen kanssa.

Syyttäjän on tehtävä vangitsemisvaatimus tuomioistuimelle samana päivänä kuin pidättämisspätös on tehty tai viimeistään seuraavana päivänä. Erityisestä syystä vaatimus voidaan tehdä kolmantena päivänä. Tuomioistuimen on käsiteltävä vangitsemisasiä samana päivänä kuin vaatimus on tehty tai viimeistään seuraavana päivänä. Erityisistä syistä asia voidaan käsitellä myöhemmin, ei kuitenkaan myöhemmin kuin neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta.

Vangitsemisen ja pidättämisen yleisenä edellytyksenä *Ruotsin* lainsäädännön mukaan on, että henkilöä epäillään rikoksesta todennäköisin syin (på sannolika skäl). Pidätysajan lyhentämisen vuoksi katsottiin kuitenkin eräissä tapauksissa tarpeelliseksi madaltaa todennäköi-

syyskynnystä. Henkilö, jota on vain syytä epäillä (skäligen misstänkt) rikoksesta, saadaan pidättää ja vangita, jos pidättämisen ja vangitsemisen muut edellytykset ovat olemassa ja on erityisen tärkeää ottaa hänet säilöön odotellessa lisäselvitystä rikoksesta. Vangitseminen edellyttää, että lisäselvityksen voidaan olettaa johtavan lisääntyvään varmuuteen epäillyn syyllisyydestä. Syyttäjän on ilmoitettava tuomioistuimelle lisäselvityksen valmistumisesta. Vangitsemisasiä on otettava käsiteltäväksi uudelleen samana päivänä kuin ilmoitus on tehty tai viimeistään seuraavana päivänä. Uusi käsittely on ilmoituksesta riippumatta pidettävä aina viikon kuluessa vangitsemispäätöksestä.

Tanskassa on pidätetty tuotava tuomarin eteen 24 tunnin kuluessa kiinniottamisesta. Jollei pidätettyä heti vapauteta, tuomarin on mitä pikimmin ja viimeistään kolmen vuorokauden kuluessa päätettävä vangitsemisesta.

Norjan lainsäädännön mukaan pidätetty on mitä pikimmin ja mikäli mahdollista pidättämistä seuraavana päivänä tuotava tuomioistuimeen ja pyydettyä hänen vangitsemistaan. Tuomioistuimen on, mikäli mahdollista, päätettävä vangitsemisistä istunnon aikana. *Norjassa* on mahdollistettu vangitsemisasioiden käsittely myös viikonloppuisin. Tuomioistuimissa on ollut lauantaisin päivystys vangitsemisasiota varten. *Norjassa* on hyväksytty lakiesitys, jonka mukaan järjestelmästä luovutaan suuria kaupunkeja lukuun ottamatta. Vangitsemisvaatimus voidaan tehdä tuomioistuimessa maanantaina, jos epäilty pidätetään perjantaina. Syitä muutokseen olivat päivystyksen oletettua vähäisempi tarve ja sen aiheuttamat kustannukset.

4. Muutosehdotukset

4.1. Pidätysaika

Pidätysaika voi meillä olla edelleen kansainvälisesti vertaillen huomattavan pitkä. Lainsäädäntömme ei tältä osin vastaa Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen määräyksiä. Näistä syistä pidätysaikaa ehdotetaan lyhennettäväksi. Pidätysajan lyhentäminen ehdotetulla tavalla tekee mahdolliseksi poistaa Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9 artiklan 3 kappaleeseen tehty varauma ja ratifioida Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus

tekemättä tältä osin varaumaa 5 artiklan 3 kappaleeseen.

Ehdotuksen mukaan pidätysaika ei saisi ylittää neljää vuorokautta.

Pidätettyä koskeva vangitsemisvaatimus olisi ehdotuksen mukaan tehtävä viipymättä ja aina viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello kahtatoista. Aika ei olisi enää pidennettävissä lisäselvityksen hankkimisen tai epäillyn kuljettamisen vuoksi. Jollei vangitsemisvaatimusta tehtäisi viimeistään sanottuna päivänä, pidätetty olisi vapautettava (1 luvun 4 §).

Tuomioistuimen olisi otettava pidätettyä koskeva vangitsemisvaatimus käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluessa epäillyn kiinniottamisesta. Sama määräaika koskisi myös ylempää tuomioistuinta, kun vastaaja sen tutkittavaksi saatetun asian johdosta pidätetään, sekä vangitsemista hovi-oikeuden ensimmäisenä oikeusasteena käsittelemisissä asioissa. Tarkoituksenmukaisena on pidetty, että lyhyestä neljän vuorokauden ajasta varattaisiin pääosa esitutkintaa varten. Vangitsemisistunto jouduttaisiin siten joissain tapauksissa pitämään hyvinkin lyhyen ajan kuluessa vangitsemisvaatimuksen tekemisestä.

Määräaika pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen käsiteltäväksi ottamista varten pitenee Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annetun lain 14 §:n 2 momentin (1261/88) mukaan pidätetyn kuljettamiseen Suomeen tai tuomioistuimen jäsenten matkaan Suomesta rauhanturvaamisorganisaation toimialueelle käytetyllä ajalla. Säännös koskee poikkeusolosuhteita, eikä sitä ole sen vuoksi ehdotettu muutettavaksi.

Vangitsemisvaatimuksen tekoaika lasketaan kiinniottamispäivästä. Kun tuomioistuinkäsittelyn alkamisen aika sitä vastoin lasketaan kiinniottamisesta kalenterivuorokausien mukaan, on tärkeää tietää kiinniottamisen tarkka ajankohta. Yleensä tässä ei ole ongelmia. Epäilty on otettu kiinni, kun hän on esitutkintavananomaisen toimenpitein tosiasiallisesti menettänyt vapautensa. Tätä ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa voida pitää määräajan alkamishetkenä. Kun epäilty on esimerkiksi otettu kiinni ulkomailla ja sittemmin tuotu Suomeen, on käsittelyn aloittamiselle säädetty aika jo saattanut kulua umpeen. Tämän vuoksi olisi perusteltua laskea määräaika näissä tapauksissa vasta ajankohdasta, jolloin poliisi on Suo-

messa kirjannut epäillyn vastaanotetuksi. Aika, jonka epäilty on tätä ennen ollut vapautensa menettäneenä, otetaan tietenkin huomioon vähennyksenä hänelle mahdollisesti tuomittavasta rangaistuksesta.

Pakkokeinolain 1 luvun 1 § koskee jokamiehen kiinniotto-oikeutta. Sen nojalla kiinni otettu on viipymättä luovutettava poliisimiehelle. Aika kiinniottamisesta luovuttamiseen ei yleensä ole pitkä. Jos vapaudenmenetyksen alkamisaikasta ei tällaisissa tapauksissa ole luotettavaa tietoa, voidaan aika laskea luovuttamishetkestä.

Sellaisissa tapauksissa, joissa poliisimies on ottanut henkilön alunperin päihtymyksen vuoksi säilöön, mutta myöhemmin käy ilmi, että hänet on tarpeen ottaa epäillyn rikoksen johdosta esitutkintaan, pidätysaika olisi yleensä laskettava siitä, kun hänet päästetään päihtymyspidätettyjen säilöstä esitutkintaan, joka johtaa hänen pidättämiseensä.

Pakkokeinolain 1 luvun 13 §:ssä on säädetty, että jos joku on pidätetty hänen saavuttuaan esitutkintaan, vangitsemisvaatimuksen määräaika lasketaan saapumispäivästä. Säännöstä perusteltiin aikanaan sillä, että pidätysajan laskeminen esitutkintaan saapumisesta olisi kohtuullista. Ehdotuksen johdosta ei säännöksellä ole enää samaa merkitystä, koska pidätysajan lyhentyminen aikaistaa tuomioistuinkäsittelyä myös näissä tapauksissa. Säännöstä ei enää ehdoteta otettavaksi lakiin. Kiinniottamisena olisi ehdotuksen mukaan pidettävä ajankohtaa, jolloin esitutkintaan vapaaehtoisesti saapunutta estetään poistumasta esituttinnasta joko pakkokeinolain 6 luvun 1 §:n nojalla tai julistamalla hänet pidätetyksi.

Määräaikalain 5 §:n soveltamisen vuoksi pidätysajan enimmäispituus voi vaihdella sen mukaan, minä viikonpäivänä epäilty on otettu kiinni. Määräajan päättyminen viikonloppuna saattaisi aiheuttaa, että pidätysaika voisi ylittää joissain tapauksissa neljä vuorokautta. Tämän vuoksi ehdotetaan, että vangitsemisasiossa ei enää sovellettaisi määräaikalain 5 §:ää.

4.2. Pidättämisen ja vangitsemisen edellytykset

Pidättämiseen ja vangitsemiseen ei riitä, että jotakuta voidaan vain epäillä rikoksesta. Epäilyn siitä, että joku on syyllistynyt rikokseen, on perustuttava todennäköisiin syihin. Lain-

säädännössämme todennäköisiin syihin perustuva epäily pidättämisen tai vangitsemisen yleisenä edellytyksenä onkin vakiintunut. Pidätysajan lyhentämisestä ehdotetulla tavalla saattaa kuitenkin seurata, että tällaisesta todennäköisyyden vaatimuksesta ei aina voida pitää kiinni vaarantamatta esitutinnan tavoitteita. Eräissä tapauksissa rikoksesta epäilty on voitava pidättää ja vangita, vaikka epäily ei vielä perustu todennäköisiin syihin.

Esitutkintaan sisältyy monenlaisia tutkintatoimenpiteitä kuten kuulusteluja, tunnistamisia, katselmuksia ja teknistä rikostutkintaa. Todistajien ja asiantuntijoiden kuulusteluilla ja lausunnoilla on esitutkinnassa keskeinen sija. Osa tutkintatoimenpiteistä on sellaisia, joita ei voida suorittaa loppuun kovin lyhyessä ajassa. Näyttö voi keskeisesti perustua tällaisiin vielä keskeneräisiin tutkimuksiin, joiden valmistumiseen neljä vuorokautta saattaa olla liian lyhyt aika. Epäilty taas voisi vapaana ollessaan vaikeuttaa tutkintaa niin, että rikos jää selvittämättä.

Aikaa voidaan tarvita neljää vuorokautta enemmän myös, kun on useita epäiltyjä, joita on kuulusteltava tai kun on suoritettava useita esitutkintatoimenpiteitä. Niin sanotun avaintodistajaksi tiedetyn henkilön tavoittaminen kuulusteltavaksi ei välttämättä onnistu muutamassa päivässä. Rikospaikan tutkiminen voi olla toisinaan hyvin työlästä. Varsinaisen esitutinnan lisäksi erilaiset keskusrikospoliisin rikoslaboratorion ja sormenjälkitoimiston tutkimukset kestävät usein enemmän kuin neljä vuorokautta. Myös eräiden asiantuntijoiden kuten oikeuslääkärin tai valtion teknillisen tutkimuskeskuksen lausuntojen saamiseksi voidaan tarvita enemmän aikaa.

Edellä kerrotuista syistä on pidetty tarpeellisenä ehdottaa, että se, jota on syytä epäillä rikoksesta ja jonka säilössä pitäminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää, voidaan pidättää ja vangita, vaikka epäilyyn ei olisi todennäköisiä syitä.

Vangitseminen sillä perusteella, että jotakuta on syytä epäillä rikoksesta, olisi kuitenkin mahdollista vain lyhyeksi ajaksi. Vangitsemisvaatimuksen tekijän olisi viipymättä ilmoitettava lisäselvityksen valmistumisesta vangitsemispäätöksen tehneelle tuomioistuimelle, jonka olisi otettava asia viipymättä käsiteltäväksi uudelleen. Asia olisi ilmoituksesta riippumatta aina otettava käsiteltäväksi viimeistään viikon kuluttua. Jatkokäsittelyssä vangittu olisi mää-

rättävä päästettäväksi vapaaksi, jollei häntä voitaisi epäillä rikoksesta todennäköisin syin.

Ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 3 kappaaleen mukaan pidättäminen ja vangitseminen eivät edellytä todennäköisiin syihin perustuvaa epäilyä. Riittävää on, että on syytä epäillä (reasonable suspicion) henkilön syyllistyneen rikokseen.

Hallituksen esityksessä esitutkintaa ja pakokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi ehdotettiin pidättämistä koskevan pakokeinolain 1 luvun 3 §:n 2 momentiksi säännöstä, jonka mukaan pidättäminen olisi ollut mahdollista, vaikka ei vielä ole täysin selvitetty, onko pidättämiseen edellytykset, jos rikoksesta epäillyn säilöön ottaminen on erittäin tärkeää. Perustuslakivaliokunta katsoi hallituksen esityksestä lakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa (4/1986 vp.), että säännös liian väljänä pitäisi poistaa laista, jollei sitä voitaisi olennaisesti täsmentää. Lakivaliokunnan esityksestä ehdotettu momentti poistettiin.

Pidättämisen edellytyksiä koskeva, edellä kerrottu muutosehdotus poikkeaa mainittuun hallituksen esitykseen sisältyneestä säännösehdoituksesta ensinnäkin siten, että pidättäminen aina edellyttää muiden kuin epäilyn todennäköisyyttä koskevien edellytysten olemassaoloa. Lisäksi pidättäminen edellyttää, että odotettavissa on sellaista selvitystä, joka vaikuttaa siihen, voidaanko jotakuta epäillä todennäköisin syin. Vapaudenriiston jatkaminen tulee joka tapauksessa tuomioistuimen päätettäväksi jo neljän vuorokauden kuluessa.

4.3. Syytteen käsittelypäivän siirtäminen

Hallituksen esityksessä esitutkintaa ja pakokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi syytteen käsittelyn aloittamiselle ei ehdotettu säädettäväksi ehdotonta enimmäisaikaa niissäkään tapauksissa, joissa epäilty on vangittu. Esityksessä ehdotettiin vain, että syytteen käsittelypäivää ei saisi määrätä myöhemmäksi kuin on välttämätöntä esitutinnan päättämiseksi ja syytteen valmistelemiseksi. Jos esitutkintaa ei ehditä päättää tai syytettä valmistella määrättyyn käsittelypäivään mennessä, tuomioistuin voisi tutkinnanjohtajan tai syyttäjän viimeistään sinä päivänä tekemästä pyynnöstä määrätä uuden käsittelypäivän.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti edellä mainitussa lausunnossaan huomiota Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9 artiklan 3 kappaleeseen, joka edellyttää oikeutta itse syyteasiaa koskevaan oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa tai oikeutta tulla vapautetuksi. Tämän johdosta valiokunta piti perusteltuna lisätä pakkokeinolakiin syytteen käsittelyn takarajaa osoittava säännös, jolloin tuosta takarajasta voitaisiin poiketa vain erityisen painavasta syystä.

Lakivaliokunta katsoi, että säännöksissä on syytä säilyttää ehdoton takaraja vangitun jutun käsiteltäväksi ottamiselle. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä aika ei voi olla neljää viikkoa pitempi. Lakivaliokunnan ehdotuksesta 21 §:n 1 momenttiin lisättiin säännös, jonka mukaan syytteen käsittelypäivää ei saa määrätä neljää viikkoa myöhemmäksi.

Käytännössä on osoittautunut, että neljän viikon aika on useimmissa tapauksissa ollut riittävä esitutkinnan päättämiseksi ja syytteen valmistelemiseksi. Esityksen johdosta kuullut poliisi- ja syyttäjäjärjestöjen sekä keskusrikospoliisin edustajat ovat kuitenkin kiinnittäneet huomiota siihen, että esimerkiksi laajoissa ja vaikeaselkoisissa talousrikosjutuissa esitutkinta ei aina ehdi valmistua neljässä viikossa vangitsemisesta tai valmistuu niin myöhään, ettei syyttäjä ehdi perehtyä juttuun. Kun syyte tällaisissakin tapauksissa on pitänyt esittää määrääjässä, syyttäjät ovat käsittelypäivänä joutuneet esittämään alustavan syytteen, jota sittemmin käsittelyn kuluessa on ollut pakko joskus useampaankin kertaan muuttaa. Kuultavina olleet alituomarit ovat todenneet, että syytteen muuttamisesta jutun käsittelyn aikana aiheutuu hankaluuksia erityisesti silloin, kun asianomaiset ovat jo kertaalleen olleet tuomioistuimessa ja vastanneet silloin esitettyyn syyteeseen. Kuultavat ovatkin ehdottaneet pakkokeinolakea muutettavaksi siten, että tuomioistuin voisi myöntää lisäaikaa syytteen valmistelemiseksi.

Valtioneuvoston oikeuskansleri on 26 päivänä syyskuuta 1989 tehnyt oikeusministeriölle ehdotuksen pakkokeinolain 1 luvun 21 §:n muuttamiseksi siten, että tuomioistuin voisi, milloin esitutkintaa perustellusta syystä ei ehditä päättää tai syytettä valmistella määrättyyn käsittelypäivään mennessä, tutkinnanjohtajan tai syyttäjän viimeistään sinä päivänä tekemästä pyynnöstä määrätä uuden käsittelypäivän. Ehdotuksensa perusteluina oikeuskansleri on

lausunut syytteen käsittelypäivän neljän viikon takarajasta olevan mahdollisena seurauksena laajoissa ja vaikeasti selvitettävissä jutuissa se, että esitutkintaa ei ehkä ole saatu valmiiksi riittävän ajoissa, jotta syyttäjä olisi ehtinyt suorittaa syyteharkinnan ennen määrättyä käsittelypäivää, tai että esitutkinta on jäänyt puutteelliseksi esimerkiksi siitä syystä, että kriminaalitekniisiä lausuntoja ei ole ehditty saada, tai muusta esitutkintaviranomaisesta riippumattomasta syystä.

Oikeuskansleri on pitänyt sekä yleisen edun että asianosaisten oikeusturvan vuoksi välttämättömänä, että esitutkinta saadaan valmiiksi ennen oikeudenkäyntiä ja että syyttäjä voi suorittaa syyteharkinnan valmiin esitutkintaineiston pohjalta ja että hänellä on syyteharkintaan myös kohtuullinen aika. Tällöin välttyttäisiin parhaiten myös niiltä koko oikeuslaitoksemme kannalta epätydyttäviltä ja pitkiltä oikeudenkäynneiltä, joissa esitutkinta jatkuu vielä oikeudenkäynnin alettua. Oikeuskanslerin käsityksen mukaan muutoksella ei olisi vangitun vastaajan kannalta olennaista merkitystä, kun vangittuna pitämisestä päättäminen joka tapauksessa kuuluisi tuomioistuimelle.

Hallitus ehdottaa, että tuomioistuin voisi syyttäjän ennen syytteen käsittelypäivää tekemästä pyynnöstä erityisen painavasta syystä siirtää käsittelypäivää.

Hallituksen käsityksen mukaan vangitun oikeusturva edellyttää, että käsittelypäivää pitäisi voida siirtää vain suhteellisen lyhyeksi ajaksi. Toisaalta on otettava huomioon, että esitutkinta ei aina ehdi valmistua uudessa määräajassa, jos siirtäminen on mahdollista vain suhteellisen lyhyeksi ajaksi. Tämän vuoksi tuomioistuimella pitäisi olla oikeus syyttäjän pyynnöstä siirtää käsittelypäivää uudelleen. Hallitus ehdottaa, että tuomioistuin voisi siirtää käsittelypäivää kerrallaan enintään kaksi viikkoa.

Pakkokeinolain 22 §:n nojalla vangitulla, joka on ollut vangittuna vangitsemisasian käsittelyn jälkeen mutta ennen syytteen käsittelyä yhtäjaksoisesti kaksi viikkoa, on oikeus saada pyynnöstään vangitsemisasiansa uudelleen käsiteltäväksi. Jos tuomioistuin siirtää käsittelypäivää kahdella viikolla, vangittu saisi automaattisesti vangitsemisasiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi 22 §:ssä säädettyssä ajassa.

5. Eräät muut ihmisoikeussopimusten vapaudenriistoon liittyvät määräykset

Selviteltäessä Suomen lainsäädännön suhdetta Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukseen on ollut esillä kysymys vapauttamisesta takeita vastaan. Sekä Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 9 artiklan 3 kappaleen että Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen määräysten mukaan rikoksesta epäillyn vapautumisen ehdoksi voidaan asettaa, että epäillyn saapumisesta oikeudenkäyntiin asetetaan takeet.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen kannan mukaan rikoksesta epäillyllä tulee olla oikeus päästä vapaaksi, jos vapaudenriiston jatkamiselle ei ole muuta perustetta kuin paon vaara ja edellyttäen, että häneltä voidaan saada takeet hänen saapumisestaan oikeudenkäyntiin. Ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö ei välttämättä tarkoita, että takeina voisi tulla kysymykseen vain takuusumman maksaminen (niin sanottu Bail-järjestelmä). Sen sijaan on esitetty, että ihmisoikeussopimus edellyttäisi epäillylle mahdollisuutta päästä vapaaksi uhkasakkoa vastaan.

Lainsäädäntömme ei tunne yleistä mahdollisuutta, että rikoksesta epäilty voitaisiin vapauttaa takuusummaa tai muuta vakuutta vastaan. Vakuuden asettamisesta vapaaksi pääsemisen ehdoksi on säännös ainoastaan tullilain 55 §:ssä (1262/88), jota voidaan soveltaa rajatuissa tapauksissa. Muissa tapauksissa pidätetty, joka vapautetaan, haastetaan aikanaan mahdolliseen rikosasiaan vastaajaksi uhalla, että hänet tuomitaan poissaolosta sakkoon. Asian käsittelyn lykkäytyessä hänet samoin kuin vangittu vastaaja, jos hänet käsittelyn kestäessä määrätään päästettäväksi vapaaksi, voidaan määrätä tulemaan jatkokäsittelyyn edelleen sakon uhalla.

Pidättämisen ja vangitsemisen sijasta voidaan rikoksesta todennäköisin syin epäilty määrätä pakkokeinoin 2 luvussa säänneltyyn matkustuskieltoon. Matkustuskiellon edellytykset ovat pääpiirteittäin samat kuin mainittujen ankarampien pakkokeinojen. Matkustuskieltoa käytetään paon vaaran tai rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi.

Vakuuden asettaminen vapautumisen edellytykseksi saattaisi asettaa epäillyt eriarvoiseen asemaan riippuen heidän varallisuusasemas-

taan. Tämän vuoksi ja kun matkustuskieltoa sekä uhkasakkoa koskevia säännöksiä on pidetty riittävinä ihmisoikeussopimusten velvoitteisiin nähden, ei lainsäädäntömuutoksia ole ehdotettu.

6. Esityksen valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä. Esitys perustuu oikeusministeriön asettaman työryhmän mietintöön. Oikeusministeriössä ovat työryhmän ehdotuksesta olleet kuultavina Suomen kihlakunnan- ja käräjätuomarit r.y., Suomen Kaupunkituomarien Yhdistys r.y., Suomen Nimismiesyhdistys r.y., Suomen Kaupunginviskaaliyhdistys r.y., Suomen Asianajajaliitto, Suomen Poliisien Liitto r.y., Suomen Rikospoliisiliitto r.y. ja Keskusrikospoliisi.

7. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

7.1. Tuomioistuimet

Vangitsemisasiasta on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viimeistään neljän vuorokauden kuluttua siitä, kun epäilty on otettu kiinni. Jos kiinniottamispäivä on tiistai tai keskiviikko, määräaika päättyy lauantaina tai sunnuntaina. Koska vangitsemisasiasta on aina käsiteltävä neljän vuorokauden kuluessa, tuomioistuimissa on lain tultua voimaan otettava käyttöön päivystysjärjestelmä, joka mahdollistaa vangitsemisasioiden käsittelyn alioikeuksissa myös viikonloppuisin. Päivystysjärjestelmästä valtiolle aiheutuvien kustannusten määräksi arvioidaan ainakin 0,7 miljoonaa markkaa vuodessa.

7.2. Poliisi

Pidätysajan lyhentymisen vuoksi esitutkintaa on eräissä tapauksissa nopeutettava nykyisestään. Ehdotetut muutokset eivät kuitenkaan edellytä poliisin henkilöstön määrän lisäämistä. Nykyistä henkilöstöä on voitava käyttää esitutkinnassa entistä tehokkaammin. Esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön yhteydessä poliisin henkilöstön lisäämiseksi luvattujen tointen perustamisen tarve tämän esityksen

johdosta kuitenkin korostuu. Teknistä välineistöä ja tietotekniikan hyväksikäyttöä on myös kehitettävä. Poliisi joutuu lisäksi osallistumaan mahdollisiin vangitsemisistuntoihin viikonloppuisin. Uudistus lisää haitta- ja sunnuntaityökorvausten määrää, jota ei kuitenkaan voida tarkkaan arvioida.

7.3. Syyttäjälaitos

Ehdotuksesta ei aiheudu muutoksia syyttäjien tehtäviin.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

3 §. Pidättämisen edellytykset. Yleisperusteissa mainituista syistä ehdotetaan, että vangitseminen olisi lyhyeksi ajaksi mahdollista, kun jotakuta on syytä epäillä rikoksesta, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä. Tällainen vangitseminen on katsottu tarpeelliseksi rikosten selvittämisen turvaamiseksi. Myös pidättämisen on oltava mahdollista samoin edellytyksin kuin vangitsemisen.

Pakkokeinolain mukaan pidättämisen edellytykset ovat samat kuin vangitsemisen edellytykset. Pidättämisen edellytyksistä säädetään lain 1 luvun 3 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan rikoksesta todennäköisin syin epäilty voidaan pidättää ensinnäkin, jos rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta. Toiseksi pidättäminen on mahdollista, jos rikoksesta on säädetty lievempi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta, mutta siitä säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin vuosi vankeutta. Lisäksi vaaditaan tässä tapauksessa, että epäillyn olojen tai muiden seikkojen perusteella paon vaara, jälkien peittämisvaara tai rikollisen toiminnan jatkamisvaara on todennäköinen. Rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan säädettyyn rangaistukseen katsomatta pidättää, jos hän on tuntematon ja kieltäytyy ilmoittamasta ni-

8. Muita esitykseen liittyviä seikkoja

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus edellyttää eräitä tarkistuksia muun muassa rangaistusten täytäntöönpanoa koskevaan lainsäädäntöön. Näistä annetaan hallituksen esitys myöhemmin erikseen.

meään tai osoitetaan taikka antaa siitä ilmeisesti virheellisen tiedon. Samoin saadaan pidättää epäilty, jolla ei ole vakinaista asuntoa Suomessa, jos on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti. Sen mukaan, kun jotakuta on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan pidättää, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos pidättämiseen muutoin on pykälän 1 momentissa säädetty edellä kerrotut edellytykset. Pidättäminen edellyttää tällöin, että epäillyn säilöön ottaminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää.

Hallituksen esityksessä esitutkintaa ja pakkokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi (s. 16) todetaan, että esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännössä on perinteisesti käytetty erilaisia todennäköisyyden astetta kuvaavia ilmaisuja kuten "on syytä epäillä" ja "on todennäköistä". Näitä ilmaisuja on esitutkinta- ja pakkokeinolaissa yhtenäistetty. Ilmaisua "on syytä epäillä" käytetään esitutkintalain (449/87) 2 §:ssä, jonka mukaan poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty. Samaa ilmaisua käytetään hukkaamiskiellon ja vakuustakavarikon edellytyksiä koskevassa pakkokeinolain 3 luvun 1 §:n 1 momentissa, kotietsinnän edellytyksiä koskevassa 5 luvun 1 §:n 1 momentissa ja henkilön-

tarkastuksen edellytyksiä koskevassa 5 luvun 10 §:n 1 momentissa. Samanasteista todennäköisyyttä merkitsevää ilmaisu "on syytä olettaa" käytetään pakkokeinolain 4 luvun 1 §:ssä, joka koskee takavarikon edellytyksiä ja 4 §:n 1 momentissa, joka koskee lähetyksen pysäyttämistä takavarikkoa varten.

Ilmaisu "on syytä epäillä" tarkoittaa, että yksi tai useampi seikka viittaa siihen, että henkilö on syyllistynyt tutkittavana olevaan rikokseen, vaikka epäilyä ei vielä voitaisikaan pitää todennäköisenä. Mainitussa hallituksen esityksessä todetaan (s. 16), että ilmaisu merkitsee käytetyistä ilmaisuista pienintä todennäköisyyden astetta ja että rikosta on syytä epäillä, kun asioita huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa perusteella päätyy tällaiseen tulokseen.

Ilmaisu "on syytä" suurempaa todennäköisyyden astetta merkitsevät ilmaisut "on todennäköistä" ja "todennäköisin syin". Syy epäilyyn on todennäköinen, kun väite siitä perustuu jo joihinkin tosiseikkoihin, vaikka ne eivät riittäisi näytöksi rikoksesta tuomitsemiseen. Hallituksen esityksessä todetaan (s. 16) ilmaisun sisällöstä, että pitää olla enemmän todennäköistä, että epäily osoittautuu oikeaksi kuin että se osoittautuu vääräksi.

Ilmaisu "on todennäköistä" käytetään esitutkintalain 18 §:n 1 momentissa, jossa säädetään epäillyn esitutkintaan noutamisen edellytyksistä, ja pakkokeinolain 1 luvun 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa, jonka mukaan paon vaaran, jälkienpeittämisaarion tai rikollisen toiminnan jatkamisvaaran on oltava todennäköinen. Ilmaisu "todennäköisin syin epäily" käytetään pidättämisen ja vangitsemisen yleisiä edellytyksiä koskeissa pakkokeinolain 1 luvun 3 §:n 1 momentissa ja 8 §:n 1 momentissa. Lisäksi ilmaisu käytetään lain 3 luvun 1 §:n 1 momentissa sekä 5 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 11 §:ssä.

Pidättäminen sillä perusteella, että henkilöä on syytä epäillä rikoksesta edellyttää, että vapaudenriisto on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää. Tätä perustetta on selvitetty yleisperusteluissa. Pakkokeinon käyttämisen edellytyksenä on, että odotettavissa on sellaista selvitystä, jolla on merkitystä epäilyn todennäköisyyden arvioinnissa. Mainittuunlaisen lisäselvityksen pitäisi lisäksi olla sellainen, että sen voidaan olettaa valmistuvan siihen mennessä, kun vangitsemisasia on 18 a §:ssä säädettäväksi ehdotetulla tavalla

otettava tutkittavaksi uudelleen. Ilmaisu "erittäin tärkeää" osoittaa toimenpiteen poikkeuksellisuutta.

Pykälään lisättäväksi ehdotetun 2 momentin vuoksi nykyinen 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi.

8 §. *Vangitsemisen edellytykset.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti. Sen mukaan se, jota on syytä epäillä rikoksesta, saadaan vangita, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä. Vangitsemiseen on oltava muutoin 3 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset ja sen on oltava odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää. Ehdotettu säännös vastaa pidättämisen edellytyksiin lisättäväksi ehdotettua, edellä selostettua säännöstä.

Lisäksi ehdotetaan uudessa 18 a §:ssä säädettäväksi, että vangitsemisasia on otettava tuomioistuimessa tutkittavaksi uudelleen viimeistään viikon kuluttua vangitsemispäätöksestä, kun vangitsemispäätös perustuu ehdotettuun 8 §:n 2 momenttiin. Viikon määräaikaan on päädytty sen vuoksi, että lyhyemmästä määräajasta ei käytännössä olisi hyötyä ja pidempi määräaika taas ei olisi epäilyn todennäköisyysasteen laskemisen vuoksi epäillyn oikeusturvan kannalta kohtuullinen.

Vangitsemisasian käsittelyssä noudatetaan pakkokeinolain käsittelyä koskevia säännöksiä. Vangitsemisvaatimuksen tekijän on 1 luvun 16 §:n mukaan osoitettava, että vangitsemiseen on edellytykset. Kun vaatimus tehdään ehdotetun 2 momentin nojalla, vaatimuksen tekijän on osoitettava, minkä vuoksi vangittavaksi vadittua on syytä epäillä rikoksesta ja minkä vuoksi hänen säilössä pitämisenä on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää. Jälkimmäisen edellytyksen osoittamiseksi on tarpeen selvittää, mitä tutkimuksia rikoksen johdosta on valmisteilla, milloin lisäselvitys valmistuu ja mikä merkitys sillä on epäilyn todennäköisyyden arvioinnissa. Vaatimuksen tekijän on lisäksi osoitettava, että vangitsemiseen muutoin on 3 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset.

Mahdollista on, että vangitsemisvaatimuksen tekijä perustaa vaatimuksensa ensisijaisesti 8 §:n 1 momenttiin, mutta tuomioistuin arvioi, että vangittavaksi vaadittua on vain syytä epäillä rikoksesta. Sen varalta vangitsemisvaatimuksen tekijän olisi myös selvítettävä, onko rikoksen johdosta valmisteilla selvitystä, joka vaikuttaa epäilyn todennäköisyyden arviointiin.

Pakkokeinolain 1 luvun 17 §:ssä säädetään lykkäyksestä pidätetyn vangitsemista koskevasa asiassa. Asian käsittely saadaan lykätä vain erityisestä syystä ja kolmea päivää pidemmäksi ajaksi ainoastaan pidätetyn pyynnöstä. Tällaisena erityisenä syynä ei voida pitää lisäselvityksen hankkimista siitä, voidaanko vangittavaksi vaadittua epäillä rikoksesta todennäköisin syin.

Myös ehdotetun 2 momentin nojalla tehtävästä vangitsemispäätöksestä on voimassa, mitä 1 luvun 18 §:ssä on säädetty.

Ehdotetun uuden 2 momentin vuoksi nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi.

9 §. *Vangitsemisesta päättävä viranomainen.* Pykälän 1 momentin mukaan vangitsemisesta päättää yleensä se tuomioistuin, joka on toimivaltainen käsittelemään tutkittavasta rikoksesta nostettavan syytteen. Ennen syytteen käsittelyn alkua pidätetyn vangitsemisesta voi päättää myös kiinniottamisaikakunnan tai pidätetyn säilyttämisaikakunnan yleinen alioikeus. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että mainittujen tuomioistuinten lisäksi vangitsemisesta voisi ennen syytteen käsittelyn alkua päättää kiireellisessä tapauksessa muikin yleinen alioikeus sen mukaan kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää. Tarkoitus on, että oikeusministeriö vahvistaa päivitysjärjestelmän kuultuaan hovioikeuksia. Päivitysväät alioikeudet määrättäisiin hovioikeuspiireittäin jokaista viikonloppua varten, ja ne käsittelevät vuorollaan kyseisen piirin vangitsemisasiat.

13 §. *Pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen teko aika.* Vaatimus pidätetyn vangitsemisesta olisi tehtävä tuomioistuimelle viipymättä. Pykälässä on yhdenmukaisuuden vuoksi korvattu sanat ”niin pian kuin mahdollista” sanalla ”viipymättä”. Vangitsemisvaatimus olisi tehtävä aina viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello kahtatoista. Pykälästä ehdotetaan poistettavaksi 1 momentin toinen ja kolmas virke sekä 2 momentti. Vangitsemisvaatimusta ei siten enää voitaisi esittää myöhemmin sillä perusteella, että vangitsemisasian käsittelemiseksi tarvitaan lisäselvitystä, eikä sen vuoksi, että pidätetty kuljetetaan esitutkintaa varten toiselle paikkakunnalle. Jos esitutkintaan vapaaehtoisesti saapunut pidätetään, määräaika olisi laskettava siitä, kun hänen poistumisensa esitutkinnasta estetään.

Määräajan laskemisessa ei enää sovellettaisi määräaikalaain 5 §:ää. Kiinniottamispäivänä pi-

detään sitä kalenterivuorokautta, jona epäilty on otettu kiinni. Määräaika lasketaan kiinniottamispäivästä, vaikka pidättämisestä olisi päätetty vasta seuraavana päivänä. Esitutkintaan vapaaehtoisesti saapuneen ja sittemmin pidätetyn osalta kiinniottamispäivänä pidetään päivää, jona hänen poistumisensa esitutkinnasta on estetty. Kiinniottamispäivää ei lueta määräaikaan. Yleisperusteluissa on selvitetty, mitä eri tapauksissa on pidettävä kiinniottamisajan kohtana.

Maininta vangitsemisvaatimuksen tekemisestä ennen virka-ajan päättymistä on jätetty pois siltä varalta, että vaatimus jouduttaisiin tekemään sellaisena päivänä, jona virastot eivät ole avoinna. Vangitsemisvaatimus olisi tehtävä kolmantena päivänä viimeistään ennen kello kahtatoista.

14 §. *Vangitsemisvaatimuksen ottaminen käsiteltäväksi.* Vangitsemisvaatimus on 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä. Toisen virkkeen mukaan pidätettyä koskeva vaatimus on otettava käsiteltäväksi viimeistään toisena päivänä siitä päivästä, jona vaatimus on tehty. Tätä määräaika ehdotetaan muutettavaksi siten, että pidätettyä koskeva vaatimus olisi otettava käsiteltäväksi viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta. Määräajan laskemiseen ei sovellettaisi määräaikalaain 5 §:ää.

Määräaika alkaisi siitä hetkestä, jolloin epäilty on otettu kiinni, eikä aikaa enää laskettaisi siitä, kun vangitsemisvaatimus on tehty tuomioistuimelle. Määräajan alkamisai-ka olisi kirjattava kirjalliseen vangitsemisvaatimukseen. Lisäksi se olisi kirjattava tuomioistuimen kansliassa silloin, kun vangitsemisvaatimus tehdään suullisesti, puhelimitse tai kirjallisesti.

Niin kuin edellä on todettu, pidätettyä koskeva vangitsemisvaatimus olisi ehdotuksen mukaan tehtävä viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä. Kiinniottamispäivää ei laskettaisi määräaikaan. Tuomioistuimen taas olisi otettava vangitsemisasiat käsiteltäväksi viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta. Tuomioistuin voi siis joutua ottamaan vangitsemisvaatimuksen käsiteltäväksi samana päivänä kuin vaatimus tehdään. Kun vangitsemisvaatimus on kuitenkin tehtävä ennen kello kahtatoista, tuomioistuin voi käsitel-

lä vangitsemisvaatimuksen arkipäivisin virka-aikana.

18 a §. Ilmoitus lisäselvityksen valmistumisesta ja vangitsemisasian käsittely. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 18 a §, joka koskee vangitsemisasian uutta käsittelyä silloin, kun vangitsemispäätös perustuu 8 §:n 2 momenttiin eli siihen, että vangittua on ollut syytä epäillä rikoksesta ja vangitseminen on ollut erittäin tärkeää odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi. Vangitsemisvaatimuksen tekijän olisi ilmoitettava viipymättä lisäselvityksen valmistumisesta tuomioistuimelle, jonka olisi otettava asia viipymättä tutkittavaksi uudelleen. Tuomioistuimen olisi ilmoituksesta riippumatta otettava asia aina uudelleen tutkittavaksi viimeistään viikon kuluttua vangitsemispäätöksestä eli viimeistään seuraavan viikon samannäköisenä päivänä.

Pidätetyn vangitsemista koskeva asia voidaan 17 §:n nojalla lykätä erityisestä syystä. Lykkäys voi olla kolme päivää pidempi vain pidätetyn pyynnöstä. Mahdollisuutta lykätä asian käsittelyä ei ole katsottu aiheelliseksi ulottaa koskemaan enää vangitsemisasian uudelleen käsittelyä.

Vangitsemisasian käsittelyssä sovelletaan samoja menettelysäännöksiä kuin vangitsemisvaatimuksen käsittelyssä. Jollei epäilyyn ole todennäköisiä syitä ja muita 3 §:n 1 momentissa säädettyjä vangitsemisen edellytyksiä, vangittu on määrättävä päästettäväksi heti vapaaksi.

19 §. Ilmoitus vangitsemismääräyksen täytäntöönpanosta ja vangitsemisasian käsittely. Tuomioistuin voi 15 §:n 3 momentin nojalla määrätä vangittavaksi epäillyn, joka ei ole ollut läsnä asiaa käsiteltäessä. Vangittavaksi määrätty yleensä etsintäkuulutetaan. Kun hänet tavoitetaan, on kiinniottamisesta 19 §:n mukaan ilmoitettava viipymättä tuomioistuimelle, joka on määrännyt hänen vangitsemisestaan. Ehdotuksen mukaan vangitsemisasia olisi otettava tuomioistuimessa uudelleen tutkittavaksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua siitä, kun epäilty on vangitsemismääräyksen johdosta menettänyt vapautensa. Ehdotus johtuu siitä, että vangittua ei ole tuomioistuimessa kuultu vangitsemisvaatimuksesta ennen vangitsemismääräyksen täytäntöönpanoa.

Vangitsemisasian käsittelyssä sovelletaan samoja menettelysäännöksiä kuin vangitsemisvaatimuksen käsittelyssä.

21 §. Syytteen käsittelypäivän määrittäminen. Pykälän 1 momentista on poistettu viittaus 19 §:ään. Poistaminen johtuu 19 §:ään esitetystä muutoksesta, jonka mukaan tuomioistuin tutkisi vangitsemisasian uudelleen siinä vaiheessa, kun asiaa aikaisemmin käsiteltäessä poissa ollut epäilty on vangitsemismääräyksen johdosta menettänyt vapautensa. Momenttiin jää viittaus vain 20 §:ään, jonka mukaan vangitsemisasian käsitelleen tuomioistuimen on ilmoitettava vangitsemispäätöksestään syytteen käsittelevälle tuomioistuimelle.

Yleisperusteluissa mainituista syistä pykälään ehdotetaan lisättäväksi syytteen käsittelypäivän siirtämistä koskeva uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi. Tuomioistuin voisi syyttäjän ennen määrättyä syytteen käsittelypäivää tekemästä pyynnöstä siirtää käsittelypäivää kerrallaan enintään kahdella viikolla aikaisemmin määrätystä käsittelypäivästä. Tuomioistuimen olisi otettava syyttäjän pyyntö käsiteltäväksi viimeistään käsittelypäivänä. Siirtäminen voisi tapahtua vain erityisen painavasta syystä. Kuten yleisperusteluissa on todettu, tällainen erityisen painava syy voisi olla kysymyksessä lähinnä vain silloin, kun esitutkinta ei jutun laajuuden tai vaikeaselkoisuuden vuoksi ehdi valmistua tai valmistuu niin myöhään, ettei syyteharkintaa varten jää riittävästi aikaa. Sitä vastoin siirtäminen ei tulisi kysymykseen tavanomaisina pidettävissä asioissa, eikä siirtämispyyntöä voitaisi perustella yksin syyttäjän töiden ruuhkautumisella.

Niissä tapauksissa, joissa tuomioistuin ottaa pyynnön käsiteltäväksi ennen aikaisemmin määrättyä käsittelypäivää, tuomioistuimen olisi ilmoitettava vangitulle pyynnöstä ja sen käsittelypäivästä sekä varattava vangitulle tilaisuus tulla kuulluksi pyynnöstä. Useimmissa tapauksissa ilmoittaminen käy parhaiten tilaamalla vangittu käsittelyyn maininnalla, että vangittu on tuotava käsittelyyn, mikäli hän haluaa tulla henkilökohtaisesti kuulluksi. Vangittu voisi olla myös edustettuna käsittelyssä. Tarvittaessa asiasta voitaisiin ilmoittaa puhelimitse vankilanjohtajalle tai muun vangitun säilyttämispaikan johtajalle ja samoin voitaisiin puhelimitse ilmoittaa tuomioistuimelle, jos vangittu ei halua olla käsittelyssä läsnä. Tuomioistuimen olisi päättäessään syytteen käsittelypäivän siirtämisestä samalla vangitun mahdollisesta pyynnöstä tutkittava, onko häntä edelleen syytä pitää vangittuna. Jos tuomiois-

tuin hylkää pyynnön eikä määrää vangittua päästettäväksi vapaaksi, asia käsitellään aikaisemmin määrättyä käsittelypäivänä, jolloin syyttäjän on esitettävä syyte.

Jos pyyntö otetaan käsiteltäväksi vasta käsittelypäivänä, vangittu tuodaan istuntoon jo aikaisemmin tehdyn tilauksen perusteella. Vangitulla on tilaisuus samalla saada vangitsemisasiansa uudelleen tutkittavaksi. Jos tuomioistuimien hylkää käsittelypäivän siirtämistä koskevan pyynnön, syyttäjän olisi esitettävä syyte ja vangitun vastattava siihen. Jos syyttäjä ei esitä syytettä, tuomioistuimen on 24 §:n nojalla määrättävä vangittu päästettäväksi vapaaksi.

Kun tuomioistuimien on viimeistään käsittelypäivänä päättänyt uudesta, enintään kahdella viikolla siirretystä käsittelypäivästä, syyttäjä voi, jos erityisen painava syy sitä edelleen vaatii, tehdä tuomioistuimelle uuden siirtämistä koskevan pyynnön ennen käsittelypäivää. Tuomioistuimen on otettava pyyntö edellä kerrotuin tavoin käsiteltäväksi. Samoin tuomioistuimen on vangitun pyynnöstä tutkittava, onko häntä edelleen pidettävä vangittuna.

Tuomioistuimen olisi ilmoitettava uudesta käsittelypäivästä vangitulle ja hänen avustajalleen, jos kumpikaan ei ole ollut käsittelyssä läsnä.

25 §. Vangitseminen muutoksenhakutuomioistuimessa. Vangitsemisasiasta tulee ylemmän tuomioistuimen tutkittavaksi joko kanteluna tai muutoksenhakuteitse. Kun alioikeuden pääasiassa antamasta päätöksestä valitetaan, voidaan hakea muutosta myös siihen, että alioikeus on määrännyt vangitun pidettäväksi edelleen vangittuna tai päästettäväksi vapaaksi taikka hylännyt syyttäjän tai asianomistajan vaatimuksen vapaana olevan vastaajan vangitsemisesta. Vangittavaksi vaaditun vastaajan oikeusturvan kannalta voidaan pitää riittävänä, että tuomioistuin, kuten nykyisinkin, varaa hänelle tilaisuuden vastata vangitsemisvaatimukseen.

Poikkeuksellisesti voi käydä niin, että vangitsemisvaatimus esitetään ensimmäisen kerran vasta ylemmässä tuomioistuimessa sen tutkittavaksi saatetussa asiassa. Tällaisissa tapauksissa vangitsemisen perusteena tulee yleensä kysymykseen vain paon vaara. Jos vastaaja on asian johdosta pidätetty, ylemmän tuomioistuimen on nykyisin annettava ratkaisunsa kahden viikon kuluessa vaatimuksen saapumisesta tuomioistuimelle. Ihmisoikeussopimusten määräykset edellyttävät kuitenkin, että pidätetyn

vangitsemista koskeva asia otetaan tuomioistuimessa käsiteltäväksi myös näissä tapauksissa viipymättä. Sen vuoksi pykälään ehdotetun uuden 2 momentin mukaan pidätettyä vastaajaa koskevan vangitsemisvaatimuksen käsiteltäväksi ottamisessa olisi myös ylemmässä tuomioistuimessa noudatettava samoja määräaikoja ja menettelyä kuin alioikeudessa. Tuomioistuimen olisi siis otettava vaatimus käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta.

Syyttäjä voi esittää vangitsemisvaatimuksen tuomioistuimelle välittömästi pidättämisen jälkeen, sillä selvitys siitä, että vastaaja on esimerkiksi ryhtynyt valmistelevaan pakoa, on olemassa jo pidätysthetkellä. Sen vuoksi näissä tapauksissa ei ole tarpeen varata syyttäjälle yhtä pitkää aikaa vangitsemisvaatimuksen esittämiseen kuin vangitsemisvaatimuksen esittäjällä on 13 §:n nojalla. Kun syyttäjä esittää vaatimuksen heti pidättämisen jälkeen, jää tuomioistuimelle riittävästi aikaa vangitsemisvaatimuksen käsittelyyn ilman, että sitä varten jouduttaisiin luomaan päivystysjärjestelmää.

Asioissa, joissa hovioikeus käsittelee syytteen ensimmäisenä oikeusasteena, noudatetaan vangitsemisvaatimuksen käsittelyssä nykyisinkin samaa menettelyä kuin alioikeudessa. Asioita ei ole määrällisesti paljon. Niissä olisi pyrittävä vangitsemisvaatimuksen esittämiseen niin ajoissa, että vangitsemisvaatimuksen käsittely voidaan järjestää ilman päivystysjärjestelmää.

27 §. Muutoksenhaku. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti. Sen mukaan tuomioistuimen syytteen käsittelypäivän siirtämistä koskevaan päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Jos tuomioistuin on samalla määrännyt vangitun pidettäväksi edelleen vangittuna, saa vangittu 2 momentin nojalla kannella päätöksestä siltä osin.

28 a §. Määräaikojen laskeminen. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 28 a §, jonka mukaan laskettaessa 13, 14, 18 a ja 19 §:ssä sekä 25 §:n 2 momentissa säädettyjä määräaikoja ei sovelleta säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain 5 §:ää.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Yleisten oikeusperiaatteiden mukaan pakkokeinolain uusia säännöksiä olisi sovellettava heti niiden tultua voimaan, jollei toisin nimenomaan säädetä. Niinpä esimerkiksi uuden lain

voimaan tullessa vireillä oleva vangitsemisvaatimus olisi otettava käsiteltäväksi uudessa lais-
sa säädetyssä ajassa, vaikka vaatimus olisi
tehty vanhan lain aikana. Tämä voisi aiheuttaa
käytännön vaikeuksia tuomioistuimille. Pidäte-
tyn oikeusturva ei myöskään välttämättä edel-
lytä, että vangitsemisasian käsittelyyn edellä
mainitun kaltaisissa tapauksissa sovellettaisiin
uuden lain määräaikoja, koska uuden lain
määräajat eivät käytännössä ole olennaisesti
vanhan lain määräaikoja lyhyempiä. Ylimeno-
kaudesta ei myöskään tule kohtuuttoman pit-
kä, vaikka sanotusta yleisestä periaatteesta poi-
ketaan näissä tapauksissa.

Edellä mainituista syistä hallitus ehdottaa,
että vangitsemisvaatimuksen esittämistä ja van-
gitsemisvaatimuksen käsiteltäväksi ottamista
koskeviin määräaikoihin sovellettaisiin vanhaa
lakia, jos epäilty on otettu kiinni vanhan lain
aikana. Näin meneteltäisiin siinäkin tapaukses-
sa, että epäilty on pidätetty vasta uuden lain
aikana. Selkeyden vuoksi aikaisemman lain
säännöksiä sovellettaisiin myös, kun tuomiois-
tuin on määrännyt vangittavaksi epäillyn, joka
ei ole ollut läsnä asiaa käsiteltäessä, jos vangit-
semismääräys pannaan täytäntöön ennen uu-
den lain voimaantuloa.

Lain 1 luvun 3 §:n uusi 2 momentti ja 8 §:n
uusi 2 momentti liittyvät uuden lain nykyisiä

lyhyempiin määräaikoihin. Sen vuoksi niiden
säännöksiä ei ole aiheellista soveltaa sellaisiin
tapauksiin, joissa noudatetaan vanhaa lakia.
Niitä sovellettaisiin siten vain, jos epäilty on
otettu kiinni uuden lain aikana.

Uutta käsittelypäivän siirtämistä koskevaa
säännöstä sovellettaisiin sitä vastoin riippumat-
ta siitä, milloin epäilty on otettu kiinni.

2. Tarkemmat määräykset

Muutettavaksi ehdotetun 9 §:n 1 momentin
nojalla oikeusministeriö kuultuaan hovioikeuk-
sia vahvistaa alioikeuksiin päivystysjärjestel-
män vangitsemisasioiden käsittelemiseksi vii-
konloppuisin.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan mahdol-
lisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksyt-
ty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Edus-
kunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiesitys:

L a k i

pakkokeinolain 1 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/87) 1 luvun 9 §:n 1 momentti, 13 §, 14 §:n 1 momentti, 19 §, 21 §:n 1 momentti ja 25 § sekä

lisätään 1 luvun 3 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 8 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, ja 21 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 27 §:ään uusi 3 momentti sekä lukuun uusi 18 a ja 28 a § seuraavasti:

1 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

3 §

Pidättämisen edellytykset

— — — — —
Kun jotakuta on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan pidättää, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos pidättämiseen muutoin on 1 momentissa säädetyt edellytykset ja epäilyn säilöön ottaminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää.
— — — — —

8 §

Vangitsemisen edellytykset

— — — — —
Kun jotakuta on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan vangita, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos vangitsemiseen muutoin on 3 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset ja vangitseminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää. Milloin

epäilty on vangittu tämän momentin nojalla, on häntä koskeva vangitsemisasia käsiteltävä uudelleen siten kuin 18 a §:ssä säädetään.
— — — — —

9 §

Vangitsemisesta päättävä viranomainen

Vangitsemisesta päättää se tuomioistuin, joka on syyteasiassa toimivaltainen. Ennen syyteen käsittelyn alkua pidätetyn vangitsemisesta saa päättää myös kiinniottamisaikakunnan tai pidätetyn säilyttämispaikkakunnan yleinen alioikeus ja kiireellisessä tapauksessa muukin alioikeus sen mukaan kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää, ei kuitenkaan valtiopetosta ja maanpetosta koskevissa asioissa.
— — — — —

13 §

Pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen tekoaika

Vaatus pidätetyn vangitsemisesta on tehtävä tuomioistuimelle viipymättä ja viimeistään

kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello kahtatoista.

14 §

Vangitsemisvaatimuksen ottaminen käsiteltäväksi

Vangitsemisvaatimus on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä. Pidätettyä koskeva vaatimus on otettava käsiteltäväksi viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta.

18 a §

Ilmoitus lisäselvityksen valmistumisesta ja vangitsemisasiain käsittely

Kun päätös vangitsemisasiassa perustuu 8 §:n 2 momenttiin, on vangitsemisvaatimuksen tekijän ilmoitettava viipymättä lisäselvityksen valmistumisesta vangitsemispäätöksen tekneelle tuomioistuimelle.

Tuomioistuimen on otettava vangitsemisasiat uudelleen tutkittavaksi viipymättä ja viimeistään viikon kuluttua vangitsemispäätöksestä. Jollei vangitsemiseen ole 8 §:n 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä, vangittu on määrättävä päästettäväksi heti vapaaksi.

19 §

Ilmoitus vangitsemismääräyksen täytäntöönpanosta ja vangitsemisasiain käsittely

Kun tuomioistuin on määrännyt vangittavaksi epäillyn, joka ei ole ollut läsnä asiaa käsiteltäessä, määräyksen täytäntöönpanosta on viipymättä ilmoitettava tälle tuomioistuimelle. Vangitsemisasiat on otettava tuomioistuimessa uudelleen tutkittavaksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua siitä, kun epäilty on vangitsemismääräyksen johdosta menettänyt vapautensa.

21 §

Syytteen käsittelypäivän määrittäminen

Kun tuomioistuin, joka tulee käsittelemään syytteen, päättää läsnä olevan epäillyn vangitsemisesta, sen on, jollei syytettä jo ole otettu käsiteltäväksi, määrättävä sen käsittelypäivä. Kun 20 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on saapunut tuomioistuimeen, sen on määrättävä syytteen käsittelypäivä viimeistään ilmoituksen saapu-

mista seuraavana päivänä. Käsittelypäivää ei saa määrätä myöhemmäksi kuin on välttämättöntä esitutkinnan päättämiseksi ja syytteen valmistelemiseksi. Käsittelypäivää ei kuitenkaan saa määrätä neljää viikkoa myöhemmäksi. Käsittelypäivä on ilmoitettava vangitulle ja hänen avustajalleen.

Tuomioistuin voi syyttäjän ennen käsittelypäivää tekemästä pyynnöstä erityisen painavasta syystä siirtää käsittelypäivää kerrallaan enintään kahdella viikolla aikaisemmin määrätystä käsittelypäivästä. Tuomioistuimen on otettava syyttäjän pyyntö käsiteltäväksi viimeistään käsittelypäivänä. Jos pyyntö otetaan käsiteltäväksi ennen käsittelypäivää, on vangitulle varattava tilaisuus tulla kuulluksi pyynnöstä. Vangittu on tuotava tuomioistuimeen, jos hän haluaa tulla henkilökohtaisesti kuulluksi. Tuomioistuimen on ottaessaan pyynnön käsiteltäväksi vangitun pyynnöstä samalla tutkittava hänen vangitsemisasiansa uudelleen. Uusi käsittelypäivä on ilmoitettava vangitulle ja hänen avustajalleen.

25 §

Vangitseminen muutoksenhaku-tuomioistuimessa

Jos muutoksenhakuteitse ylemmän tuomioistuimen tutkittavaksi saatetussa asiassa vaaditaan vastaajan vangitsemista, tälle on varattava tilaisuus vastata vaatimukseen, jollei vaatimusta heti jätetä tutkimatta tai hylätä. Tilaisuutta vastauksen antamiseen ei tarvitse varata, jos vastaaja ei ole Suomessa tai on tietyntutkimattomissa. Ilmoitus oikeudesta vastauksen antamiseen saadaan lähettää postitse vastaajan viimeksi ilmoittamalla osoitteella.

Jos vastaaja 1 momentissa tarkoitettuna johdosta pidätetään, on vaatimus pidätetyn vangitsemisesta tehtävä ylemmälle tuomioistuimelle välittömästi ja tuomioistuimen on otettava vangitsemisvaatimus käsiteltäväksi 14 §:ssä säädettyssä ajassa noudattaen, mitä edellä on pidätetyn vangitsemisasiain käsittelystä säädetty.

27 §

Muutoksenhaku

Tuomioistuimen syytteen käsittelypäivän

siirtämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

28 a §

Määräaikojen laskeminen

Laskettaessa 13, 14, 18 a ja 19 §:ssä sekä 25 §:n 2 momentissa säädettyjä määräaikoja ei sovelleta säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain (150/30) 5 §:ää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Pidättämiseen ja vangitsemiseen sovelletaan kuitenkin aikaisempaa lakia, jos epäilty on otettu kiinni ennen tämän lain voimaantuloa.

Aikaisempaa lakia sovelletaan myös, kun tuomioistuin on määrännyt vangittavaksi epäil- lyn, joka ei ole ollut läsnä asiaa käsiteltäessä, jos vangitsemismääräys pannaan täytäntöön ennen tämän lain voimaantuloa.

Helsingissä 12 päivänä tammikuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Matti Louekoski*

Laki

pakkokeinolain 1 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/87) 1 luvun 9 §:n 1 momentti, 13 §, 14 §:n 1 momentti, 19 §, 21 §:n 1 momentti ja 25 § sekä

lisätään 1 luvun 3 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 8 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, ja 21 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 27 §:ään uusi 3 momentti sekä lukuun uusi 18 a ja 28 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

3 §

Pidättämisen edellytykset

Kun jotakuta on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan pidättää, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos pidättämiseen muutoin on 1 momentissa säädetyt edellytykset ja epäilyn säilöön ottaminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää.

8 §

Vangitsemisen edellytykset

Kun jotakuta on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan vangita, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos vangitsemiseen muutoin on 3 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset ja vangitseminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää. Milloin epäilty on vangittu tämän momentin nojalla, on häntä koskeva vangitsemisasia käsiteltävä uudelleen siten kuin 18 a §:ssä säädetään.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

9 §

Vangitsemisesta päättävä viranomainen

Vangitsemisesta päättää se tuomioistuin, joka on syyteasiassa toimivaltainen. Ennen syyteen käsittelyn alkua pidätetyn vangitsemisesta saa päättää myös kiinniottamisaikakunnan tai pidätetyn säilyttämisaikakunnan yleinen alioikeus, ei kuitenkaan valtiopetosta ja maanpetosta koskevista asioissa.

9 §

Vangitsemisesta päättävä viranomainen

Vangitsemisesta päättää se tuomioistuin, joka on syyteasiassa toimivaltainen. Ennen syyteen käsittelyn alkua pidätetyn vangitsemisesta saa päättää myös kiinniottamisaikakunnan tai pidätetyn säilyttämisaikakunnan yleinen alioikeus *ja kiireellisessä tapauksessa muukin alioikeus sen mukaan kuin oikeusministeriö tarkemmin määrää*, ei kuitenkaan valtiopetosta ja maanpetosta koskevista asioissa.

13 §

Pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen teko aika

Vaatus pidätetyn vangitsemisesta on tehtävä tuomioistuimelle niin pian kuin se on mahdollista ja viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen virka-ajan päättymistä. *Jos vangitsemisasiain käsittelyä varten tarvitaan vielä lisäselvitystä ja epäillyn säilyttäminen sen hankkimisen aikana on erittäin tärkeää, vaatus saadaan tehdä viimeistään seitsemäntenä päivänä kiinniottamispäivästä.* Jos joku on pidätetty hänen saavuttuaan esitutkintaan, edellä tarkoitettu aika lasketaan saapumispäivästä.

Milloin pidätetty kuljetetaan esitutkintaa varten kiinniottamisaikakunnalta toiselle aikakunnalle ja kuljetus kestää kauemmin kuin 12 tuntia, vangitsemisvaatus saadaan tehdä yhtä päivää ja, jos kuljetus kestää kauemmin kuin 24 tuntia, kahta päivää myöhemmin kuin 1 momentissa on säädetty.

13 §

Pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen teko aika

Vaatus pidätetyn vangitsemisesta on tehtävä tuomioistuimelle *viipymättä ja viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello kahtatoista.*

14 §

Vangitsemisvaatimuksen ottaminen käsiteltäväksi

Vangitsemisvaatus on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä. Pidätettyä koskeva vaatus on otettava käsiteltäväksi viimeistään toisena päivänä siitä päivästä, jona vaatus on tehty.

14 §

Vangitsemisvaatimuksen ottaminen käsiteltäväksi

Vangitsemisvaatus on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä. Pidätettyä koskeva vaatus on otettava käsiteltäväksi viimeistään *neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

18 a §

Ilmoitus lisäselvityksen valmistu-
misesta
ja vangitsemisasian käsittely

Kun päätös vangitsemisasiassa perustuu 8 §:n 2 momenttiin, on vangitsemisvaatimuksen tekijän ilmoitettava viipymättä lisäselvityksen valmistumisesta vangitsemispäätöksen tehneelle tuomioistuimelle.

Tuomioistuimen on otettava vangitsemisasiaa uudelleen tutkittavaksi viipymättä ja viimeistään viikon kuluttua vangitsemispäätöksestä. Jollei vangitsemiseen ole 8 §:n 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä, vangittu on määrättävä päästettäväksi heti vapaaksi.

19 §

Ilmoitus vangitsemismääräyksen täytäntöön-
panosta

Kun tuomioistuin on määrännyt vangittavaksi epäillyn, joka ei ole ollut läsnä asiaa käsiteltäessä, määräyksen täytäntöönpanosta on viipymättä ilmoitettava tälle tuomioistuimelle.

19 §

Ilmoitus vangitsemismääräyksen täytäntöön-
panosta
ja vangitsemisasian käsittely

Kun tuomioistuin on määrännyt vangittavaksi epäillyn, joka ei ole ollut läsnä asiaa käsiteltäessä, määräyksen täytäntöönpanosta on viipymättä ilmoitettava tälle tuomioistuimelle. *Vangitsemisasiassa on otettava tuomioistuimessa uudelleen tutkittavaksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua siitä, kun epäilty on vangitsemismääräyksen johdosta menettänyt vapautensa.*

21 §

Syytteen käsittelypäivän määrääminen

Kun tuomioistuin, joka tulee käsittelemään syytteen, päättää läsnä olevan epäillyn vangitsemisesta, sen on, jollei syytettä jo ole otettu käsiteltäväksi, määrättävä sen käsittelypäivä. Kun 19 tai 20 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on saapunut tuomioistuimeen, sen on määrättävä syytteen käsittelypäivä viimeistään ilmoituksen saapumista seuraavana päivänä. Käsittelypäivää ei saa määrätä myöhemmäksi kuin on välttämätöntä esitutkinnan päättämiseksi ja syytteen valmistelemiseksi. Käsittelypäivää ei kuitenkaan saa määrätä neljää viikkoa myöhemmäksi. Käsittelypäivä on ilmoitettava vangitulle ja hänen avustajalleen.

21 §

Syytteen käsittelypäivän määrääminen

Kun tuomioistuin, joka tulee käsittelemään syytteen, päättää läsnä olevan epäillyn vangitsemisesta, sen on, jollei syytettä jo ole otettu käsiteltäväksi, määrättävä sen käsittelypäivä. Kun 20 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on saapunut tuomioistuimeen, sen on määrättävä syytteen käsittelypäivä viimeistään ilmoituksen saapumista seuraavana päivänä. Käsittelypäivää ei saa määrätä myöhemmäksi kuin on välttämätöntä esitutkinnan päättämiseksi ja syytteen valmistelemiseksi. Käsittelypäivää ei kuitenkaan saa määrätä neljää viikkoa myöhemmäksi. Käsittelypäivä on ilmoitettava vangitulle ja hänen avustajalleen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tuomioistuimien voi syyttäjän ennen käsittelypäivää tekemästä pyynnöstä erityisen painavasta syystä siirtää käsittelypäivää kerrallaan enintään kahdella viikolla aikaisemmin määrätystä käsittelypäivästä. Tuomioistuimen on otettava syyttäjän pyyntö käsiteltäväksi viimeistään käsittelypäivänä. Jos pyyntö otetaan käsiteltäväksi ennen käsittelypäivää, on vangitulle varattava tilaisuus tulla kuulluksi pyynnöstä. Vangittu on tuotava tuomioistuimeen, jos hän haluaa tulla henkilökohtaisesti kuulluksi. Tuomioistuimen on ottaessaan pyynnön käsiteltäväksi vangitun pyynnöstä samalla tutkittava hänen vangitsemisasiansa uudelleen. Uusi käsittelypäivä on ilmoitettava vangitulle ja hänen avustajalleen.

25 §

*Vangitseminen muutoksenhaku-
tuomioistuimessa*

Jos muutoksenhakuteitse ylemmän tuomioistuimen tutkittavaksi saatetussa asiassa vaaditaan vastaajan vangitsemista, tälle on varattava tilaisuus vastata vaatimukseen, jollei vaatimusta heti jätetä tutkimatta tai hylätä. Tilaisuutta vastauksen antamiseen ei tarvitse varata, jos vastaaja ei ole Suomessa tai on tietymättömissä. Ilmoitus oikeudesta vastauksen antamiseen saadaan lähettää *muulle kuin pidätetylle* postitse hänen viimeksi ilmoittamalla osoitteella. *Ratkaisu pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen johdosta on annettava kahden viikon kuluessa vaatimuksen saapumisesta tuomioistuimelle.*

25 §

*Vangitseminen muutoksenhaku-
tuomioistuimessa*

Jos muutoksenhakuteitse ylemmän tuomioistuimen tutkittavaksi saatetussa asiassa vaaditaan vastaajan vangitsemista, tälle on varattava tilaisuus vastata vaatimukseen, jollei vaatimusta heti jätetä tutkimatta tai hylätä. Tilaisuutta vastauksen antamiseen ei tarvitse varata, jos vastaaja ei ole Suomessa tai on tietymättömissä. Ilmoitus oikeudesta vastauksen antamiseen saadaan lähettää postitse vastaajan viimeksi ilmoittamalla osoitteella.

Jos vastaaja 1 momentissa tarkoitetun asian johdosta pidätetään, on vaatimus pidätetyn vangitsemisesta tehtävä ylemmälle tuomioistuimelle välittömästi ja tuomioistuimen on otettava vangitsemisvaatimus käsiteltäväksi 14 §:ssä säädetyssä ajassa noudattaen, mitä edellä on pidätetyn vangitsemisasian käsittelyssä säädetty.

27 §

Muutoksenhaku

Tuomioistuimen syytteen käsittelypäivän siirtämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

28 a §

Määräaikojen laskeminen

Laskettaessa 13, 14, 18 a ja 19 §:ssä sekä 25 §:n 2 momentissa säädettyjä määräaikoja ei sovelleta säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain (150/30) 5 §:ää.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .*

Pidättämiseen ja vangitsemiseen sovelletaan kuitenkin aikaisempaa lakia, jos epäilty on otettu kiinni ennen tämän lain voimaantuloa.

Aikaisempaa lakia sovelletaan myös, kun tuomioistuin on määrännyt vangittavaksi epäilty, joka ei ole ollut läsnä asiaa käsiteltäessä, jos vangitsemismääräys pannaan täytäntöön ennen tämän lain voimaantuloa.
